

СОВЕТ ЧЕПСЕКТИГ КҮШТЕРГЕ АЛДАР

Бистиң эки-турачы отрядыбыс

1941 чылда Тыва Арат Республиканың прокуратурасына машиначылар ачылды деп турган мен. Ол чылдың июнь 22-де Совет Эмгекчилеринин кызыгаарына гитлерчи фашисттер аг-шериг араатан оор буюмга калдып кирген дугайында медээ бүгү делегейге тындалы берген.

Бүгү совет улус-биле бир демей Тываның ачылчы чоннары социалисттер Ала-чуртту камгалаар демиселге дайынның бирги хүнүнден эгелеш-ле шүптү чагытса кижиге дег бедрүлүп үнгөнөр. Мычтан тыва аныктар ополчение шүптүмүгө шериг херсон өрөмүшпаша, совет улус-биле кады Ала-чуртту камгалаар дөш өрөдидим чүткүл-соруун илереди турганнар.

Маадырлы Совет Армияның дайынчымы боуп, социалисттер Ала-чуртту камгалаар херекке киржир аас-кежик медээ база таварышкан.

1943 чылда тыва эки-турачыларын отряды капитал Бечка-олдун командылаан-биле фронтка чорупкан бис. Бистиң отрядымы Украинаның бирги фронтунга азыгыт шеригниң каттышкан гвардейчи казак полкунун составына кирген.

Ол чылдың декабрь 31-де Деражно суурну фашистерден хостаар дугайында дужалал келген. Частың тургузаан бомбардирларын, сыгырып өрттөлүп турган октарын азы-биле коргун чокка, дайынчы хеме боолышпаша, бурунгаарлап кырыпкан бис. Бистиң ол тулушкунуу-тун түнелинде Деражно суур хостаган.

Командирларистин бирөөн улуг лейтенант Сатты ол тулушкунга оскунгал бис. Командирниң хүлээлгенин анаа дайынчы Маадыр-олд бүседип кырыпкан. Бирги тулушкунга бистиң отрядымы полкун мурунуга өрөдидим чоруун илереткен, дайынчы махтал алган.

Гитлерчилерниң база бир быжыгалаган камгалаан бистиң отрядымыс 1944 чылдың январь 2-де шиттирелиг чыза

шаап кирген. Ровно хоорайны хостажыр улуг дайынчы хүлээлгени өрөстег күүсеткен бис. Ол хоорайны хостаары илди-ла чык өвөс турган. Казыг-дошкун тулушкунуу-тун ийи дүн-дүн иштанде үргүчүлөөн. Тулушкунга улуг лейтенант Дончут, дайынчылар Назжал, Түметей болгаш өскелер-лаа маадырлар-биле өлгөнөр.

Офицерлер Оолак, Доржу, старшина Би-чен-оол, дайынчылар Жама-Сурун, Ак-оол, херөөжөн уруглар Амаа, Сываз, Часкал оларнык болгаш өскелерниң-лаа анаа өрөдидим дайындашканы демделөөсө өргөжө. Лейтенант Доржу багытатса-лаа командирларын сосатпаан. Шүбөчүчү Ак-оол сооктан буттарын салаалары үжүзө-лаа кадыг холдары-биле ачылдып, дайынчы пулемет-биле соксаал чокка хеме үргүлүп турган.

Уруглар оолдар-биле бир демей муруну оодуругга дайындажып, багытаткан дайынчыларга медицинаның баштайгы дуула-мчызын көргүзүп чороан бис.

Ровно, Дувно, Лук хоорайларын дайынчы хостап турда бистиң отрядымы шиттирелиг тулушкан.

Дувно хостап турда дайынчы улуг күжүңгө улур бистиң пулемет заводунун (командир улуг лейтенант Бүрөсей) дайынчылары өрө-маадырлыг чоруун көргүсөн, командир Бүрөсей анаа чыза-дан арты-лаа дайынчы өлүмүг согушкуну таварыштырышкан, социалисттер Төрөн чуртунуң херөөңгө бодун маадыр-лар-биле берген.

Ала-чурттуң Улуг дайынчыга тыва эки-турачылар Совет Армияның хүлээл-генинде тыва улустуң төзөлөкчилери бодун кырышканнар. Ол чоры Совет Эмгекчилеринин улустары-биле Тываның ачылчы чоннарының акы-дунма харылаанын улам-ва сырып каттыштырының улуг укур-дулазыг болгон.

Гвардейчи Н. СЕВИЛЬ.

СЛАВА ВОИНАМ СОВЕТСКОЙ ДЕРЖАВЫ!

СОВЕТ КҮРҮНЕНИҢ ДАЙЫНЧЫЛАРЫНГА АЛДАР

Тайбың күш-ажылда

Партия болгаш чызыгың сагыш чо-ваашканының ачымында бистиң областын үлетпүрү хүн-бүрү өзүп турар. Областың амдыралына Кызылдың септеге-механиктик заводу улуг рольду ойнар турар. Чугула херекселдин чамдык өт-херекселдерин, көдө азыл-агыл машиналарының үрелтен болгаш артык кесектерин ырак черлерден сөөртпей, обласка кылып ап турары кончуг өөрүчүгү.

1955 чылда Совет Армияның хүрөөл-генинде чедип келген, Кызылдың сеп-теге заводунга ачылдып эгелеш мен. Мычтан завод чыза-ла ачылгалга кирип турган. Баштайгы шүткүлгө чедип шой экидиркичине дулазып, аэронетка-биле көк сөөртүп, экидирер шойну үрүмкөп бир чыл кире ачылды мен. Шүткүчүмүз ачылдып экидирген шойдан азы-бүрү херекселдерин күдүп, ук херек-селдерин күдүп келтирип оварымыңны кылып ап турары менче кончуг согуш-ганың турган. Неке ачылдып турган, оларның ачылгы үр-ле кайган көөр турган мен.

Чыл өрткенде тускай профессионалы чедип ап, шүткүчүмүз билдин шитгөөдүл алдырыңа дулазырың заводтун дирекция черинде дилөөн мен. Мөөк санаалымы дирекция чери болгаш кады ачылдып ту-

рар өш-өрүм ийи-биле деттөөн.

Ол үеден эгелеш мен партианың болгаш совет чызыгың ачымында тускай профессионалы чедип ап, өзүп оор тыва кадрларын иштинде бирги шүткүчү апарган мен. Баштайгы үдө бергелер таварыш турган, мындык болза-лаа коллективниң кезигүнеринин дулазы-биле бергелер алып өрттөнгөн болгаш ам өскелерден тудак чок ачылдып турар мен. Шүт-күчүмүз ачылды харысалгалы болгаш согушганың ачылды. Бир өвөс кадыг бир херекселди айтып хемчөөлдеринден өскө-көр күдүптар болза, бүгү белекел ачыл-ларын казан эгелээр болгаш каража улуг болур.

Бистер колхозтарын, совхозтарын азыл-агылны болгаш совет кижилерин азы-бүрү амдыралыңа херекселдерин азы-бүрү херекселдерин кылып турар бис. Илангыя планталарың от салыр өжиктери, кырыңа салыр кабак шойлар шой-биле куттуган.

ССРЭ-нин Дөди Советиниң согуш-галарыңа алдар кылдыр продукцияң чүг-ле өш шынарда бүүдүрүшпаша, хүнүнү оналганың 120 хуулан күдүлгөдө дөш хүлээлгени чедипшиңниң күүсөдүп тур-рар мен.

Шүткүчү М. ОМЧУЛА.

Улуг тиелелге салышкыныбыс

1942 чылдың февраль. Чөөн чүткен даң чыза-ла чырып орган чүве. Ол өртөн Кызылдың Сталин аттыг Культур-бажыныңа өр, херөөжөн, улуг, биче кижилер долду чыгып келген. Олар ачаларын, акы-дуңмаларын, чөөк өш-өрүм Ада-чурттуң Улуг дайынчы фронтундарыңче үдөр дөш келгенери ол. Ол хүннерде соок аажок улуг. Кызыл хоорайның кыры ак өзүп турган болу берген. Кончуг соок турга-лаа фронтке чо-руур дөөнериниң идик, хөш, бөрттери чыл-лук, соокту-лаа тоор хире өвөс турганнар.

Майның баштайгы күнүнде бистиң № 309 адыгы дивизиямыс демір-орук-биле барың чүкө хап берген. Элеэн өзүп хонук чоруп, Воронеж фронтунга чедө берген бис. Дон хеминиң унуң дургаар камгала шүтүмүн кылып, траншеялар казып, үтөр боолар чажырар черлерин белекел ап турган бис. 1942 чылдың июнь бирөөде дайынчың бөдүк ухар-хемелери келген, бистиң туруштарымыс бөмбөлаан. Бистиң эниттиг артиллерия-мыс от ачыдып чыжырадып туруп берген. Хан төгүшкүңүг бирги тулушкун аар-берге болган. Тайбың чурттакчы-лар, хөй-хөй бичи уруглар, херөөжөнөр хорраан. Бистиң өөрүстөн сөс дайынчы-лар анаа өлгөн. Оон иштинде мөөк чагытса чер чурттуг өөрүм Г. Новоселов, А. Лопатин база өлгөн. Ол хүннен эгелеш-ле ту-

чуушкунарга улаштыр-улаштыр кирип туруп берген бис. Бистиң артиллерия-рымыс улуг Төрөн чурттуг алдары дөш бодунуң дайынчы албан-хүлээлгени өш күүсеткен. Тывадан барган мөөк өштерин пулеметчулар Шевцов ачышкылар, үш Гольцев ачышкылар, аяа дайын-чылар Жиров, Брудков, Сухоминнов, Михайлов, Горев суугар дайынчы даа-галары өрөстег күүсөдүп турганнар. 1943 чылдың эгелешке чедир Дон хеминиң унунга хөй улуг тулушкун келген бис.

1943 чылда чылды өөрүшкүгү утсаан бис. Артиллерияга деткитен танктар бол-гаш чадаг-шериглер дайынчы камгала шүтүмүнүң хамык моондактарын алып өрттүп, шапыны-биле бурунгаарлап чо-руп турган. «Барың-чүкө, бурунгаар!». «Немец өжөкчилерге өлү!» деп долуг улуг чидиг тындалып турар апарган. 1943 чылдың күзүнүңден эгелеш бистиң шеригтеримиз шавар халдашымын ба-рык бүгү фронтунга калбартаан.

Бистиң 309 адыгы дивизиямыс дай-ынчың бүгү дургузунда чылашпаш, Берлинни хостаарымың тулушкунна-рыңа база киришкен.

Семен БЕЗЫВЕСТНЫХ, Ала-чурттуң Улуг дайынчың кырыкчы, иванлы.

Совет улустун тайбың күш-ажылын камгалап турар бис

Совет Армия—тайбыңың болгаш улус-тарын улуг найыралың шериг. Совет Армияның хүрөөлгенин бараан болурун казан шюлага өрөнип турган үемден бээр дыка-ла күш чороан мен. Ол кү-зелим 1955 чылда ботанган. Мөөк ту-руп турар шериг кеземде орустар, украиннар, белорустар, молдавар, казактар, туркменнар, буряттар, тываалар бол-гаш Совет Эмгекчилеринин өскө-лаа улустарың оолдары бар. Бистер чагытса өг-бүзөгө төрттүңгөн акы-дуңмалымың-дан-лаа артык өшпөг, найыралдыг өрө-нип, чурттап турар бис.

Совет Армияның солдаттары бистер тайбың дөш улустарың улуг чагай де-миселин деткитишпаша, совет кижилер-

ниң тайбың күш-ажылын дайын кып-сыкчыларыңдан камгалап турар бис. Дайынчы казан-лаа күзөөсө бис, мындык болза-лаа бир өвөс агрессор бистиң мыак Төрөн чуртувуска халдай берсе, дайынчы өлүмүг согушкунуң бээрне-ге казан-көзөдө белен бис.

Совет Чөпсөктиг Күштерин төрттү-гөнгөндө бээр төөгүлүг 40 чыл оюн бөгүн байырлап демделешпаша, Төрөн чуртка алдарың-биле бараан болуруң, совет кижилерниң тайбың күш-ажылын казан өгү-дег камгалаарымыс Коммунисттер партианыска, Совет чызаавыска таңгы-рагалап тур бис.

С. ЕНДАН.

Совет Армияның солдамы.

Н кезекте гвардия сержант Т. Поповтун үтөр-бөө кезээ дайынчы белекелдиң кичээлде.

1918 — 1919 — 1920 чылдарда Тывага болган хамааты дайынның киржикчи, ам Танды районун Державинский аттыг колхозтун колхозчуу С. Т. Билгир бодунун уругларының уругларына шаандакы дайынчы ачыл-чорудулазымың дугайында сактымыкының чүтаалап берип олурум.

Коммунисттер партия—совет чөпсөктиг күштеринин организакчызы болгаш баштыңчызы

Улуг Лениниң, Коммунисттер партия-ның тургусканы, Совет Эмгекчилеринин Чөпсөктиг Күштерин дайынчы орутук өрткөн. Бистиң Төрөн чуртувусе ийи удаа шериг халдашымын кылган делегей империализмине улуг улуг тулушкуну-нарга Совет Армия болгаш Шериг-Далай Флоту бодунуң дайынчыны чыла шапкаш, бодунуң дайынчы туктарың өм-өс алдар-биле шыккан. Коммунисттер партияның ууртууганы дөш бистиң Чөпсөктиг Күштеривис бодунуң бунд ачар-дык тилгелелери-биле оон мурунуга хү-лээлгелег.

Армия болза дыка үр үеден бээр, кижиге вынделел удураанышкы аңгыларга чы-рылган болгаш күрне тындалан үеден бээр туруп турар. Эрткен үениң бүгү ар-миялары, база-ла бө үениң буржуаз ар-миялары шыккан, ачылчы чоннарың дар-лакчыларың дүжүр октар дөш орада-жымыкыныңыңа занга дүжүрүп, дарала-дык болгаш малчүлгениң чөпсө бөдүп турганнар. Чүгө Россияга социалисттер революцияң тилгелгени-биле кады деле-гейге бирги чыа хөйириниң армиязы — Кызыл Армия тургустунган.

Пролетар күрөөлгениң Чөпсөктиг Күш-терин тургузарың өргөжөк чүгүлгөң теория талазы-биле В. И. Ленин пролетар революцияңың тилгелгениң муру-нуга-ла үндөшкөн. Капитализмниң төгүлгөңиң дөш өвөс болганының харвазы-биле империализмниң үениң социализм харуга бүгү чурттарга тилгел шыдавас, баштай чагытса ийикле, азы өлөөн каш чурттарга ол тилгөр, мы-чаарга артык чурттар өлөөн үениң дур-гузунда буржуазия бодун арттар деп Ленин өрткөн. Мычанга социализмниң херөөн камгалаар дөш, пролетар күрөө бөдү Чөпсөктиг Күштерин турар ужу-лук.

Пролетарияттың чөпсөкө дүжүрүп

оралдажып турган социал-шовинистерин сойлашпаша, В. И. Ленин буржуазия-ның ол бараан болукчуларыга бүүдөр-чөк, чөпсөкти халга алынар, шериг херөөңгө өш өрөниңер деп, ачылчы чонга чүтаалап чороан.

Социалисттер революция тилгери билек Коммунисттер партия Совет күрөөлгени Чөпсөктиг Күштерин организастарың халга алган. Ачылчы чоннарың дараа-зыңа хааның өргө-чагырганың холуга чөпсөк бөдүп турган өрү армияны дү-жүрөң. Оон орунуга чыа Кызыл Армия-ны тургускан. Кызыл Армияны тургуза-ры дыка берге турган. Эрги армия бүүрүн дүшөөн, а чыа армияны чыза-ла тургу-зулук турда, ам-лаа өш быжылаша, бистиң анык республикамыс герман импери-ализмниң дилгени чедир чөпсөкелгенг шеригтери өш-не берге үеде халдааннар. Совет өргө-чагырганы дүжүр болгаш бистиң Төрөн чуртувусту кууданыр дөш немец армия пролетар революцияңың өвө — Петроградке халдаан. Өлүмүг айымы тургустунган. Бедик куулуруг, техника талазы-биле бирги черегниң чөп-сөкелген, кайтамчы өш таарыштыр организастаттынган бүгү делегей импери-ализмниң биске улуг бедүрүлгөн. «Олар-биле демесжир херек. Олар-биле демес-жир билер херек» — деп В. И. Ленин биж-чөөн. (Чогаалдар, том 27, арна 43). Со-циалисттер Ада-чурт айымы деп Ленин, Коммунисттер партия чарлааш, бодунуң өргө-чагырганың херөө-биле камгалап туруштарың ачылчыныңың болгаш та-раачыныңың кылтырган. Кызыл Армия-ның чыа тургустунган полктары немец шериглерге улуг тулушкун эгелеш болгаш 1918 чылдың февраль 23-те Нарваның болгаш Псковтун чаныңа аларга шыг-гы аштырышымың таварыштырган. Ачылчы чонун өргө-чагырганың ал-дарык камгалаарың анык Кызыл Армия белең дөш чүвени анаа көргүсөң.

Аар-берге Брест тайбының чаргаш, гер-ман империализмниң халдашымының соон дарай бүгү делегей империализм-терин халдашымың уламчылаар өвөсө деп чүвени билгеш, Коммунисттер партия чуртту дайын камгалаарыңа белекел турган. Ол мындык болган-ла. Герман-ия-биле Брест тайбының чарганың түнелинде алдыңган дыш азымыкың кончуг кыска болган. АКШ-тың, Англия-ның, Францияның, Японияның импери-ализмтери дайын чаргалай бистиң чурту-вусе халдааннар. Империализм дөр-бөчкөлөр бистиң чуртувусту үш чылда ал-дынчектеп, бистиң байлактарымың дөрбөдөп турганнар. Ол бузар бак херек тилгези талазы-биле империализмтерге өс-ак-гвардейжлер — помещиктер болгаш капиталисттер, оларның чалчалары — меншениктер, өсөөрлер болгаш буржуаз националисттер дулазып турганнар. Ин-тервенция болгаш ак-гвардейжлер күштүг, өш чөпсөкелгениң, бирги чер-гениң армиялар турганнар, офицерлерин болгаш генералдарың дуржулгалы кады-лары ол армияларын башкарып турган.

Коммунисттер партия ада-чурттуң дайынчы ачылчыныңың болгаш тараачы-ныңың көдүргө, чуртту дайынчы ла-гер кылдыр хуулдурган, бүгү-ле чүтү-дөриң дайынчы тилгелерин өргө-ажы-тарыңа чатырткан. Интервенциялар күштүг армияларын чыла шавар дөш Коммунисттер партия дөш чуртту чыа шериг организастарың тургузар жүрүлүг турган.

Шак мындыг организастарың тургузары-ның өш берге согулаарың Коммунисттер партия шиттирелген. Кызыл Армияны болгаш Шериг-Далай Флотун тургузары-ңа, фронтунда шеригтериниң дайынчы чорудулаарың башкарыңа партия өрү армияны дуржулгалы шериг спец-иализмтери кырыштыргеш, оларның азымың шериг комссарларыңың достаз-

мал контролюң азанга тургускан, партия ачылчыныңың болгаш тараачы-ныңың иштинде офицер кадрларын тургузап, кижизидип өстүргөн. Кызыл-шеригчилерни ортузунга хүн-бүрүлүг кижизидип ачылчы чорудары-биле Коммунисттер партия армияга болгаш флотка политиктиг органнарың болгаш партия организастарың тургускан, фронтке бодунуң өш өш оолдары — коммунисттер чоруткан, олар шериг-териниң ортузунга сагыла-чуртуну болгаш организастыг чоруту быжылап, боттары-ның өрө маадырлыг үлгөр-чөпсө-биле кижилерин дайынчы улуг демиселге кө-дүрүп турган. «...Дайынча берге үе болу берген сайында-ла партия коммунисттери мобилизацияп турган, олар баштап чоруп, бирги оодуруга өлүп турганнар. Юденич биле Колчактың фронтунга олар муңу-муну-биле кырып турганнар; ачылчы анымың өш дөрө кижилер олар өлө-дө, салгакчыларын, муң-мун ачылчы-ның болгаш тараачыныңың сагылап алып бис деп чүвени билгеш, боттары өлүмгө барып турганнар» — деп В. И. Ленин чүтаалаан. (Чогаалдар, том 30, арна 464).

Чөпсөктиг Күштерин тургузар болгаш интервенцияга база ак-гвардейжлерге улуг чөпсөктиг демиселди организастар талазы-биле улуг ажалга Коммунисттер партия бодунуң практиктиг азыл-чору-дуганың өртөңгөн теория-биле базым бү-рүдүңгө чырыдып, ол теорияны улуг Лениниң удурутугу-биле бурунгаар хөжүдүп турган. Коммунисттер партия-ның баштыңчымы, Совет күрөөлгени үн-дөлөкчи В. И. Ленин марксизмниң чүгө генералы теорияны өвөс, дарын шеригниң шыгыраңгай ажалдакчымы, шериг өртөңгөн улуг теорияны чороан.

Большевиктер партияны тургусканы-ның баштайгы хүннеринде болгаш Окта-брь революциямың мурунуга-ла шер-иг-теоретиктиг улуг ажалды чүтаала-васка бөш, В. И. Ленин хамааты дайын-чы чылдарында база өш соода совет шериг идеологиямың болгаш совет шер-иг өртөңгөн үндөштерин, Совет күр-өөлгени Чөпсөктиг Күштериниң шериг организастарың тургузуунуң дайын-чы болгаш политиктиг белекелдиң прин-циптери ачылдып кылган. Хамааты

дайынчы чылдарыңда ачылчыныңың болгаш Тараачыныңың чурт Камгалаан-чы Советин баштап турган, В. И. Ленин республиканы камгалааның организак-чымы, Чөпсөктиг Күштериниң дайынчы чо-рудулаарыңың удурутучуу болуп тур-ган.

Чуртту чагытса дайынчы лагер кыл-дыр хуулдурар, ачылчыныңың болгаш тараачыныңың бүүдүбс өзөлө кылдыр сырып каттыштырып, Кызыл Армияны болгаш Шериг-Далай Флотунуң дайынчы азыл-чорудулаарың хүн-бүрү башкарып, бүгү националдарың ачылчы чоннары каттыштырышпаша, Коммунисттер партия интервенциялар болгаш ак-гвардейж-лери тилгелери бистиң чуртувусту өскөткөн. Сагыла-чуртуну партианың камгалап быжылааны, бодунуң хүрөөл-гени кара өгү дег камгалааны оон улуг организакчы ачылчы чөпсөкелгениң шиттирелиг чүдүл болган.

II. Чурттуң тайбың күш-ажылы шитчө-ни-биле Коммунисттер партия чуртту социализмни чыартылааны талазы-биле кайтамчы улуг күш-ажылы ачылчы-ны болгаш тараачыныңың көдүргө. Социалисттер индустрияны тургузары, алаа үндөшлөш үрүмкө тараачың ачыл-гыларын көлчөкчү, социалисттер ачыл-гы кылдыр чурттарың, чурттуг куу-луга талазы-биле чүс чыл хоужуларын чоруп улугуларың—ол согулаарың өш кыска хууссада шиттирелери херек тур-ган. Бир болза ол согулааны шиттир-лээр бис, бир-ле болза бузуалеттирген шит-вөөң байдалыңа турар бистиң чурту-вусе империализмде агрессорларнык белек-ел турары чыа интервенцияга чыла шаптырар — айтырып шак мынды тур-ган.

Чуртту социалисттер өзү-биле чыарты-паша, Чөпсөктиг Күштерин быжылаар талазы-биле Коммунисттер партия улуг ажалды чоруткан. «...Бистиң тайбың тургузуушкунуңуң эгелеш, ону үткө-төк чокка үргүчүлөө дөш бүгү-ле күш-теривис бээр бис. Ол-ла үеде кезээде белең турдунар, өштер, бистиң чуртувус-туң камгалаар аргалың болгаш бистиң Кызыл Армиямыс кара өгү дег камга-лаалар...» деп В. И. Ленин өрткөн. (Чо-гаалдар, том 33, арна 125).

Коммунисттер партияның айтышымы-ны-биле Кызыл Армия болгаш Шериг-Далай Флоту чуртту организастаттынган болгаш бирги чергени шериг техникамы-ңа хандырттыган. Хамааты дайынчы болгаш шериг өртөңгөн чедипшиңарың дуржулгалы ачылгашпаша, Кызыл Армия дайынчы болгаш политиктиг бө-лөкчелин сайыраңгайдымың, сагыла-чуртуну, организастыг чоруту быжы-лап келген. Тайбың тургузуушкунуң чылдарыңың дургузунда ол Совет Төрөн чуртту хостагааны болгаш хамаарыш-пас чоруту алдарың камгалаарыңа белең күчүлү шериг күшү болуп өскөн.

Ала-чурттуң Улуг дайын Совет Чөпсөктиг Күштерге өш-не аар шыгагад бол-ган. Фашисттер Германия Совет Эмгекчи-ге улуг өжөкчелги дайынчы гитлерчилерни өргө-чагыргага киргелгени баштайгы хүннеринден эгелеш-ле белекелген. ССРЭ-ге халдарыңың үенинде гитлерлер Германия Европаның он бир чурттарың өжө-лөп алган. Кууданырган чурттарың бү-дүрүчү күштерин, ол шыкаш ол бодунуң чалчарыңың шеригтерин ССРЭ-ге улуг дайынга ачылгашан.

Херектен халдашымың болгаш дай-ынчы эгелешке бистиң чуртувуска таары-мыска чок болу берген байдаларың ачылгаша, немец-фашисттер армия Совет Украинамы, Белоруссияны, Совет При-балтикамы, Донбассты өжөдөп ап, Москва-га, Ленинградга, Сталинградга чөпсө-лөп келген. Бистиң Төрөн чуртувустун кырыңа өлүмүг айымы дилгелген.

Ичээлде-лаа Совет Армия ундарваан Коммунисттер партияга орук киртирген, бүгү улустун деткичезиңге дайыңан Совет Армия немец-фашисттер армияга күчү-лүг аштырышымың таварыштырып, ону баштай Москва чоюңга, а оон соон-да Сталинград болгаш Курск чаныңа чыла шапкан. Дайынчы чорудуламы-ңа ССРЭ-ге ачылгыт эргидени чедип алган, бистиң Чөпсөктиг Күштериниң Барендөвө далайын Кара далайга чедир аажок делекел фронтга шавар халдаш-кыңның операциялары калбартаан. Шыңгыр херек дөш улуг тулушкуну-нарга Совет Армия немец-фашисттер ар-мияга канчар-лаа аажок улуг ашты-рышымың таварыштырган, герман им-периализм бодунуң бүгү-ле дөрбөчү өжө-

Колхозтарның отчеттук болгаш отчет-соңгулдалыг хуралдары

Мал ажылын колхозтуң бедик орулгалыг адыры болдулар

Чөөн-Хемчик районун «Коммунизмче орус» колхозунун отчеттук хуралына 1957 чылда ажыл-агый түннелдерин болгаш моон сонгааргы сорулгаларын чугалашкан.

Артель 1957 чылда малдың баш санын өстүрер планын күтсеткен. Малдың уксаанын өнжүлдөр талазы-биле алдынган кемчелерин түннелинде тойда мерянос, инеке симментал, өшкүде ангор, чылгыда дон болгаш буденновчу уксааларын хайнактары хей апарган. Малдың продуктуу бедик турар. Инек бүрүгүден 1139 литр азы 1956 чылдагызындан 304 литр хей сүт садыгдан болгаш чыл планындан 62 муң литр амык сүт азынган. Бир холдан ортума дүк чыгыдамы 2,2 кг болган.

Шык-Бажында сүт-бараан фермазы инек бүрүгүден 1389 литр сүтүт ап, чарыкча берги чери ээлен. Бувискал, Таан, Аништаан, Мыйдо, Сенде болгаш өске-даа саанчылар инек бүрүгүден 1521-1913 литр сүтүт сагганар. Хойжулардан Дагба-Доржу, Сагбалдай ортума-биле төртү 100 хойдан-на 110-115 хойларын, бир хойдан-на 2,3 кг дүктү ап, бедик түннели чедип алганар.

Мал ажылы колхозтуң уруг орулгалыг адыры болган. Эрткен ажыл-агый чымында колхозтуң 940 ажыг муң рубль ни-

ти ашы орулгалынын иштинде 735.850 рубль мал ажылдан кырган.

Мал ажылы ажыл-агыйның кол адыры болуп турза-даа, ону хөгжүдеринин негедезин артель баштаар черинин удурутказы хандыбайн турар. Мал ажылыга быжыг тем суур тургустумзаан, малдың хей нуруузу багай шынарлыг, арыгшөвөр өвес калжаалар-биле хандырттыган. Эки уксаалыг бугурутчуларын ажылаң турары четес.

Колхоз баштаар чери (даргазы эш Салчипан) болгаш мал бригаданың бригадир эш Белек мал ажылыга кижилерин шилеп тургуспааны-биле азын хей кадарчылар нинтинин малына когаралды таварыштырган. Боттарының харысамага чогу-биле иртер кадарчызы Оолак 24 иртин, Кунап-Кара 16 анайын чидирген.

Хаан болгаш куш ажылын сайырдырычы баштаар чер шоолуг кичөөнөй салбып турарын хуралга колхозчулар шүгүмчүдөөн. Эрткен чымын төртүр дагаа бүрүгүден чүгө 13 чурта алган болгаш инкубатор станциязындан алган дагаа оолдарының дык хей когаралга таварышкан.

Ол шыкша чер болгаш тудук ажылында четпестерни отчеттук хуралга илереткеш, оларын эдин аларынын кемчелерин чугалашкан.

М. СЕВЕН.

Четпестерни узуткаар

Тес-Хем районун «Ал-Эрик» колхозунун отчет-соңгулдалыг хуралы болуп эртен. Колхоз отчеттук үенин иштинде мал ажылынын талазы-биле чамды түннелдерин чедип алган. Бүгү чүгүн малдыңнын баш санын өстүреринин планы күтсеттинген. Эйт-сүт угуланымынын инек бүрүгүден 884 литр сүтүт бир холдан 1815 грамм дүктү алган.

Мурнуна чылдарда хокулуп турган тудук ажылында эртен чымын ээлен шудулашкын болган. 25 чуртага бажынарнын, 4500 баш хой кирер 9 кажааларын, мыйыстыг бома маага уруг. биче ийн кажааларын колхозчу тудукчулар ажылаңга кырген.

Ооң-биле чергелештир колхоз баштаар черинин болгаш ревизия комиссиянын ажылында ууг четпестерни хуралга илереткен. Колхозтуң экономиказынын үндисин мал ажылында удурутга өнжүлдөөн. Фермаларда учет болгаш отчет анда чурчутуваан, малчынар ортузуна социалтиг чарыш суу барымдалап тургустуван. Фермаларда күш-ажылынын организасташкыны четес, мал ажылында хей күш үнер ажыларны механизастаар талазы-биле амык чоруттумаан.

Чамды малчыларнын харысамага чогу-биле малдың чаш төгүн бүрүн кагалал албан. Чыжаа, эртен чымын хойжулар Иккаа, Андыл, Сагаан, Балчыр, Чүргет олар 230 ажыг баш хураганарын чедир албаннар. Колхозта зооветеринарлыг кемчелер четес организастат-

тынганын болгаш чамды малчыларнын ак-сеткилдиг өвес, багай ажылынын түннелинде азын-бүрү чулдагаанардан 800 ажыг баш мал өзүп хораан.

Колхоз баштаар чери колхозчуларын күш-ажылы киржигезин ам-даа эки организаставайн турарындан эртен чымын 16 кажы күш-хүннеринин минимуну чедир күтсеткен. Күш-хүннерин санаарда колхозчуларын кылган ажылынын кемчелин болгаш шынарын барымдалаваан, аана сагыш даап даязылаар практика анда утузаттымаан.

Тес-Хем МТС-тин бир телези чыл бүрү бистик хуралысыка велес, колхоз-биле керөө чарыш амыр. А ол керөөлерин чамды чүдүдери күтсеттинмейн сазын кырынга артып турары чамды болган деп санап берген колхозчулар шүгүмчүдөөн.

Колхозтуң ревизия комиссиязы, оон даргазы эш Дажы кандыг-даа ажыл кылбаан. Отчет-соңгулдалыг хуралга ревизия комиссиязынын илеткел болбаан, харын оон даргазы Дажынын хуралдан десе бергени чөгөнгү болгаш чүрүн чок чорукту көргүскөн.

СЭПК ТБ-ның болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Кийгырнын колхозчулар эмгек деткиши-биле дүзөп ал, алаа үндүлөөш, 1958 чылда ажыл-агыйнын тус-тус адырларынын айымын бедиктен күзөлгелерин алганар.

Н. САЛЫБ.

ледеринин төөгүзүнде мындыг аар аштырышкына таварыш көрбөөн.

Инек-баштиг армиянын оон бодунун девискээринге чылча шаап, Берлиннин кырынга тилелдегич туугун кыскактеш, Совет Чепсетиг Күштер империализмге Японияга удур өөч чүкче чоруккан. Балчаар-даа аажок ууг туучушкунунарнын он хүннеринин дүргүзүндө Совет Армия япон империализмдин бургак черде кол шериг чөгөнгүжү-мишлон Квантун армиян чыга шапкан, ову чууга чокка дүжүп бөөринеке албадан.

Ала-чурттуң Улуг дайынында совет улустуң тилелдегич капиталист тургузулган совет нийтлеке болгаш күрүн тургузуунун артык күштүн, Совет Чепсетиг Күштеринин бодунун дайынындан артык күштүн, улустарнын найырамын, совет идеологиянын немец фашизмге кеш-өвү кылгаар идеологияндан артык күштүн көргүскөн.

Коммунист партия бистик тилелгелерининин сорук кириктичи болгаш организасташкы. Баштайгы эге үеде дайынын ведергей таарымча чок хөгжүдөөн болган оонда шак мындыг шийтириг өскерлешкенин кылгаш, тилелгени хандырылкан чижелеринини төгү билес. Совет мындады сымый каттынырышмаан, бүгү совет улусту фронтта дузалаарычы көдүрүшмаан, Коммунист партия Чепсетиг Күштеринин дайынчы чорудулазын удурутунун хүн-бүрдө бодунун холдунга тууду, амыралдын бүгү талазын кичөөнөйлөп хайгаарал турган. Оон муң партияны удурутучу ажыдакчыларын, ийн миллион хире коммунисттер партия фронтке чоруткан, мычаарга дайынын төгүзүндө Чепсетиг Күштеринин күзөлгелеринге 3,5 миллион коммунисттер, азы партиянын бүгү составынын 60 хуузу санатынын турган.

Бүгү националдарын совет дайынчыларын ортузуна хүн-бүрдө ажыл чоруп турган, оларга Коммунист партия дайынчы утказын болгаш сорулгазын тайылдырап, Төрөөн чуртка мыакшылы болгаш дайынын көөр хонуну чок чорукка оларын кичиригилди, дайынчы сагыш-болдызы быжылган, коргүш чок чорукту болгаш сагыла-чуруну оларга чапчытырып турган. Коммунист партия дайынын дүргүзүндө өрөөни, се-

вет шериг эртемин хөгжүдүп, бурунгаар шийтедиле келген болгаш шериг кадрларын ол эртем-биле чепселген келген. Дайынын чымырнын дүргүзүндө партия совет офицерлерин, генералдарын, адмиралдарын, маршалдарын кадрларын таланттыг шериг начальниктерин, дайынын чыга шаар талазы-биле улустуң күзөл-соруунун күзөлдикчилерин өстүрүп үндүргөн.

Ш

Фашист эжелекчилерин тилеп, дайынын дооскаш, совет улус тайбын күш-ажыгыче кирген. Дайынын болдургааны уруг аар-бергелерин амык эрпешмаан, коммунизм тургузушкунунун харын сорулгаларын шийтирилээр апарган. Улетпурну, тээспортту, көдө ажыл-агыйны шак мычаар үргөдөп хоозуртаан, кижилерин шак мындыг улуг чидиргелерге таварыштырган 1941—1945 чылдарда Ала-чурттуң 3 ууг дайын шыкша мындыг дайынар бистик Төрөөн чуртувустуң төөгүзүнге турбаан.

Совет Эвилели бодунун күштери-биле дайынын аар уруктарын эң кыска хуусада ажыл шылаан болгаш коммунизминин орунуче дүрген темпизер-биле хөгжүп өрөр.

Коммунист партиянын ХХ съездинин шийтирилерин амыралга боттамырышмаан, совет улус адыгы беш чылдын онаагаларын чедипкини күзөлдөп турар.

Улустарнын тайбынын болгаш айымы чок чорун камгалаан, быжылгаар дөш Коммунист партия чүткүлдү демисежин турар. Дайынарны чылдап болурун дугайында, ангы-ангы социал системаларын чурттарын тайбын кожа-хөлбөө туруп болурун дугайында ХХ съездинин шийтирилерин удурутуга болдурбушмаан, Совет күрүн улустар арзында дүшкүлдүг чорукту кошканды, тайбынын хөдөөн быжылгаар талазы-биле ээлен кемчелерин санадап кырген.

Мындыг болза-даа Совет чазактын са кемчелери ам дээрзинде АКШ-ын, Англиянын, Франциянын болгаш Барынын Германиянын чазактарында деткиче албайн турар. Харын-на ол чурттарын күрүн амыралдыкчылар социалтиг лагерин чурттарын бурундулар, ССРЭ-ни күтүлдөөр дөш, Совет Эвилелинин тай-

бынга мыакшылдыг саналдарын хажыдып турарлар.

Совет Эвилелинин тайбынын быжылгаарычы уланган саналдарын бир тээ дайыныраак империалист буржуазия хөгжүсөй, чаз дайынын планарын дөш турар болганда, Чепсетиг Күштерин быжылгаары, бистик Төрөөн чуртувусту күчү-шыдамын бедикери бүгү совет кижилерин патриотку күзөлгелер болуп деп Коммунист партия санап турар. Совет Эвилелинин камгалаар күжүн быжылгаары чүгө Совет Эвилелинин болгаш социализм лагеринин улустарын эрге-ажыктарында дүжүп турар өвес, харын бүгү кижилер төрөлгөтенин эрге-ажыктарында өргөжөк чууга. Совет күрүнине Чепсетиг Күштери болза агрессорларын күчүнөринин чууга чепселеринин бирөөн болгаш бүгү делегейге тайбынын камгалаарынын иделгиди магадыламы болур.

Дайын сөөлдөгү эркен чылдарын дүргүзүндө Коммунист партиянын болгаш Совет чазактын сагыш салымынын ачымды ССРЭ-нин Чепсетиг Күштери бодунун хөгжүдөөнү чаз, улус бедик чадаа көдүрүлгөн. Олар бо үенин чепселгенишкенин бүгү-ле хөдөрлерин-биле, оон иштинде атомуг, термодраугу чепсек-биле болгаш ракеталык техника-биле чепселгелен. Совет дайынчылар дайынчы болгаш политиктиг белекелди шийтээди азыр дөш кызымак ажылды, шеригин сагыла-чурунун болгаш организастиг чоруну улам-на быжылган турарлар.

Совет Армия болгаш Шериг-Далай Флуд бистик Төрөөн чуртувустуң оларга берин турары чүгө өргү чергенди дайынчы техникамын болуп турар өвес, харын бистик армиямын болгаш Флуду-усту күжү болза оон бодунун составынын бедик моральды дайынчы чорунда, бодунуң удузунга, Совет Төрөөн чуртунга, Коммунист партияныга оон бердигенинде.

Совет армияга болгаш флотка партия-политиктиг ажылы өнжүлдөр дугайында (1957 чылда) СЭПК ТБ-нын ошталыр Плану-муң доктамы болза Чепсетиг Күштерин дайынчы армияны уламынай быжылгаар дугайында Коммунист партиянын сагыш салымынын ил-

рөөшенин болур. Улустар аразында нарындашканын байдал, кол-бол капталыг чурттарда чепселерин эндере бүдүрүп турар чорук болгаш Төрөөн чуртуң камгалаарын эрге-ажыктары болза армиянын дайынчы белек болуп чоруну моон сонгаар-даа мога-шылга чокка сайырагангайдыларын, бот составын ортузуна шеригин сагыла-чурунун быжылгаарын, Төрөөн чуртунга, Коммунист партияныга бердиген сууга кижилерин, дайынчыларын угаан-болза болгаш материал талазы-биле хөдөлгелерин хандырап дугайында сагыш салыры командирлерден, полторганнардан болгаш партия организасталарында неген турар деп партиянын Төп Комитетинин Плану-му айткан.

Ол сорулгаларын шийтирилээрине партия-политиктиг ажыл онза чууга ужу-дузалыг болуп турар. Байдал нарын болган дуу-на кичиригиле ажылы улам-на күштөдөр, партия-политиктиг ажыл иделпейжөөн дуум-на совет дайынчылар бодунун дайынчы албан күзөлгелерин улам-на өрес маадырлыг күзөлдөп турарлар деп Совет Армиянын болгаш Шериг-Далай Флудунун хөгжүдөөнүн төөгүзүңү дүргүзүлдө, дайынчы чылдарында оларнын дайынчы ажыл-чорудулазын өрөөдип турар.

ТБ-ның Плану-муң шийтирилери армиянын болгаш флотуң бүгү амыралында чаагай саядаларын чедирген. Коммунист партиянын айттымчыларын күзөлдөп бердиген моондак болуп турган бүгү-ле четпестерин партияны кады шүгүмчүдөө-биле өлөретишмаан, партия болгаш комсомол организасталары дайынчы болгаш политиктиг белекелдин хөдөөнө ханылап билер турар апарган. Часкаан баш бирин командирлер партия-политиктиг ажылы айтырыгырычы кичөөнөй салырын дык бедиктен болгаш чагыртманынын политиктиг кичиригилегинде политикадакчылары-биле кады иделейдиле киржин турарлар.

Совет Чепсетиг Күштер социализмин тилелгелерин көргүгүр камгалап турар болгаш Коммунист партиянын Совет чазактын кандыг-даа аалдарын күзөлдөп берген.

М. ФОМИЧЕВ.

Добасстың «Северная» № 2 шахтазының сураглыг шахтеру Николай Мамайга баштаган забойщиктер бригаданы эртен чымын кижилериниң биринде даалгалаан ажыр бир тонна хамур даш казар хүдээлгезин 1,4 тонна кылдыр күтсеткен. Ол ам пландан ажыр хүн бүрдө 1,5 тонна хамур даш казарын хүдээлгезин алган.

Николай Мамайның эгелекчи чоруун калбаа-биле деткири

Добасстың шахтеру эш Николай Мамай ажыл норманын хүн-бүрдө ажыр күзөлдөп турарын, чууга эгелекчи чорукту илдергилгезин. Улетпурту, тудукта, транспортта ажылчын бүрүгү бодунун нормаларын хүн-бүрдө ажыр күзөлдөп болза, ук бүдүргө чери бодунун чыл планын хуусаа бетинде ажыр күзөлдөп илдергилгезин рөзүлдөп ойнаар.

Мурнакчы шахтеринин эгелекчи чоруун бүгү чуртта калбаа-биле деткөөн болгаш чуртунуң үлестир бүдүргө, тудук, транспорт черлеринде хей-хей ажылчыннар боттарында тодарай күзөлгелерин алгаш, амыг үеде эрестиг ажылдап турар. Ол эгелекчи чорукту Кызыл хоорайнын бүдүргө черлеринин ажылчыннары база калбаа-биле деткири турар. Чыжаа, Кызылдың мык тукуунун дилгилер бригаданын (бригадир эш Воронцов) кижилерин боттарынын хүн-бүрдө нормаларын доктаамал ажыр күзөлдөп хүдээлгезин.

Добасстың мурнакчы шахтеру эш Николай Мамайның эгелекчи чоруун дет-

кивишмаан, база ССРЭ-нин Дөди Советинге сонгулдалуу хүнүнге төлөптүг ужуражыр дөш боттарында алган тодарай күзөлгелерин ол бригаданын кижилерине эрестиг күзөлдөп эгелеген. Мычаарга Николай Мамайның эгелекчи чоруун ол бригаданын эгергени бодунун эки түннелерин берген: январь айда бүдүргө планын 110 хуу күзөлдөп дөш хүдээлгезин бригаданын кижилерине хуусаа бетинде 111 хуу кылдыр күзөлдөп азы 952 кубометр дилгил материалдарын чаз тудуктарга бөөр хүдээлгезин 1048 кубометр кылдыр күзөлдөп.

Хүн-бүрдүн нормаларын ажыр күзөлдөп чедип ажыр деп чаз хүдээлгезин алган сөөлдө ол бригада хүн-бүрдө 39,5 кубометр дилгил материалдарын белекээр планын 45 кубометр кылдыр ажыр күзөлдөп турар апарган. Мурнакчы шахтер Николай Мамайның эгелекчи чоруун бүдүргө черлеринде калбаа-биле негептерди ажылгаары бо чымын бирга кварталында планарын күзөлдөп чуртууа рөзүлдөп болур.

Часка бүрүн белекелдиг ужуражыр дөш

ССРЭ-нин Дөди Советинге сонгулдалуу аалдарыктын социалтиг чарыкка киришкеш, Сүт-Хал районун «Ишкин» колхозуну хову бригадаларын ажыл-ишчилери часка тарылгага белекелди дүргөдөп турарлар.

Колхоз тараа культуураларынын шөлүн 915 гектар, оон иштинде кызыл-тасты 570 гектар кылдыр калбартыр. Тарыл болуп черин 80 хуузу күзүн андырын белекээр. Ак-Даш шөлүнде 150 гектар күр чери удур аңдарар деп турар.

Тараа культуураларынын 208 тонна, оон иштинде кызыл-тасты «мылтык» — 553» деп сортуңуң 112 тонна үресинин арылган урган. Үресининин үнүчелерин шынар хыматтыгын. Эки шынар үресининин арылаарында «ОС-3» машинамын машинини эш Чууртупшай, колхозчулар Чамбал-оол, Алдын-оол, Шагдыр олар шудуру ажылдаан.

Чепсек-хөрескелдерден азын 5 андазыннары, 28 илдерлер, 14 терге сеп-

теттинген. Дарган эш Намырай септелгени шынарлыг чорудуң турар. Тарылгага 16 азын быжылгаар бас. Тарылга шөлүн чурт иштинин чемпиндилгелери-биле сайырадырычы кичөөнөй салдынын турар. 100 ажыг гектар черге 660 тонна өдөк төп чамашкыр ажыл түзүлөп турар. Ишкин-Асымын бугааны казып ашмаан, мында 30 ажыг гектар күр чери шийтээдирине белекелди чорудуң турар.

Ногаа, картофель культуураларынын тарылгазын белекелди чорудуп, 45 тонна картофель үресинин уруп шыжмаан. Нарын онгарларын аштыттыган болгаш ногаа шөлүнде өдөк төгүшкүңү үргүчүлөп турар. Парниктерин 80 рамаларын болгаш 40 муң горшокчуларын чокку үеде кылды эгеледер. Хову болгаш ногаа бригадаларынын ажылдакчылары часка бүрүн белекелдиг ужуражыр дөш демиседип камгалай турарлар.

Н. ХАПТЫР-ООЛ, «Ишкин» колхозун агроному.

Артель сайзырап турар

ССРЭ-нин Дөди Советинге 1954 чылда болган сонгулдалардан бөөр бо үеде чедир Току районун «Совет Тыва» колхозу организасташкы талазы-биле мык сайырап быжылган. 1955 чылда артельдин нянты орулгазы миллион 43 муң рубль турган болгаш бир күш-хүнүңе 9 рубль 42 копейк онаажык турган болза; 1957 чылда нянты орулга миллион 526 муң ажыг рубль болгаш күш-хүнүңе 13 рубль онаашкан.

Баш чылдар мурнуна Токунун аңчы артаргы автомобиль, трактор деп машиналарын чүгө сураан дынаар чоразан. Ам өзүп орап колхозчу суурда ийн автомашиналар, ийн тракторлар ажылдап турар.

Колхозтуң орулгазынын кол кирер дөш аңчымыр ажыл-агый болур. Нянта орулгазын 60 хуузу өдүг тымышкынан кырып турар. Төрөөн колхозунун ажыл-агыйын улам быжылгаар дөш ак-сеткилдиг ажылдап турарлар колхозта өвөөш өвес. 1957-1958 аңчымыр сезонуң чылдарында мурнакчы аңчылар Эрест 15200 рубльдин, Дажырган 12187 рубльдин, Эргелек 11 муң рубльдин өдүгү дүзүлгөндөр. Анык аңчы кыстар Е. Кенден болгаш Долгай-Шуру кайызы-даа он кийти өдүргөндөр. Өдүг тымыш ам-даа үргүчүлөп турар.

Колхозтуң төвү Адыр-Кежиг сөөлүгү аш чылдарын дүргүзүндө таныттынышкан керексел-биле бүртүн хандырган. Колхозтуң бо чылгы тудуктарында 2100 кубометр тудук мык хөрескелтигер. Оон үштүн бир кезин белекелтиген.

Мал белекелдеринин кылган ажылынын болгаш тус-тус бөлүктөр аразында социалтиг чарыштын түннелерин ага-таралар доктаамал үндүрүп турарлар.

М. ЧУЛДУМ.

Сонгукчулар боттарынын депутаттарынын дугайында

Сөөлүгү үеде Сүт-Хал районун Адыр-Маадыр көдө Советинин депутаттары чон-биле харылаанын өнжүлдү турарын Бөдө Советинин 19 депутаттары боттарынын депутат ажыл-чорудулазын дугайында отчеттарын тус-тус округтарынын сонгукчуларына кылды бертиген.

Депутаттардан өштер Дажыг, Комов-

дирна, Сергей, Нымы-Хуну, Чамын болгаш Дарый-оол олар чонун негелдегиле болгаш илдергелерине эки кичөөнөй салып, депутат хүдээлгезин ак-сеткилдиг күзөлдөп турарын сонгукчулар демиселди турар. Көдө Совет даргазы эш Даргай депутаттарга тодарай даалгаларын берди, оон күзөлдөп контролдып турар.

М. ДАДАР-ООЛ.

Колхозчу малчынарда

Чаз-Хал районун «Бүрүгү» көдө ажыл-агый артелинин малчынары СЭПК ТБ-ның болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин көдө ажыл-агыйнын бүгү ажылдакчыларыга Кызылдың харын кылдыр бедиктен чаз хүдээлгелерин алганар.

Хойжу Дувак-оол 100 баш төртү койлардан 113 хураганарын доруктуруп, хой бүрүгүндө 2.200 грамм дүктү кыр-

гып, бодунун күжү-биле 8 тонна сипени белекээр, ирт кадрларын Дүрбүгү бодунуң кодамында бүгү иртерин ортумаан өрү дегилдегиле кыш амыралын, оларын баш бүрүгүндө 2.400 грамм дүктү кыргып, 9 тонна сипени белекээр, ол мыкшап хойжу Мишич-оол хой бүрүгүндө 2500 грамм дүктү кыргып, 10 тонна сипени белекээр хүдээлгезин.

Д. УНДУН.

Найыраалардын Бискек Бижээни

Өвүр районун «Совет Тыва» 5 чылгы колхозунун тудук ыкмы белекелдиг колхозчулары 1050 кубометр ыкмы белекелдиг болгаш 750 кубометр эргөдөн үндүргөн. Ам тудук шөлдеринче өвөртүп турар.

Д. БАЙЫР-ООЛ.

бир хүн 62 кубометрин хал белекелдиг. Ол хүн Маадыр, Халарбаа, Очур-оол олар 10 кубометр ыкмы хал тургускан.

О. САЛЧАН.

Улуг-Хем районун «СЭПК XX съездиге» колхозунун хову бригадасы тарылга шөлдеринче өвөртүп турар.

Бай-Тайга районун «Тээли» колхозунда шомолонин 1958—59 өвөрдилге ичылдында олар ыкмын колхозта албан-хазаччылар шөкбиле белекелдиг турар. Чоонта чаз 30 икми

Чаз-Хал районун «Найыраал» колхозунун хову бригаданын тарылга шөлдеринче өвөртүп зөөнү 230 тонна өдөкти өвөртүп тиккен.

Н. СААР.

Чурукта: Кызылдың дээринде камбинанын быжыкчызы В. Трислова. Сонгулдалар хүнүнге төлөптүг ужуражыр дөш алган хүдээлгелерин чедипкини күзөлдөп, январь айда 123 метр посту камнап алган.

Фото В. Лутковту.

Француз компартиянын хүрээленин өзүлдөзү

Париж. (СЭТА). Октябрың социалист Улут революциясың дөрөн чыл өнгө тураскал кылдыр француз Коммунист партияның хүрээлениче кыйгырыг чедишкениң эртең. «Юманите» солунун дыңатканың Бугаар алырга, ол кыйгырыг-биле партияга 20 муң ажыг чаа кижигүнер кирген, партияның 325 чаа үрүлериң тургузган.

Делегейниң иелериниң Доктаамал комитетиниң сессиясы

София. (СЭТА). Делегейниң иелериниң Доктаамал комитетиниң III сессиясы февраль 20-де Софияда ажитынган. Оон ажымында 27 чурттарның, оң иштинде Совет Эвельсиниң, Кыдаттың, Чехословакияның, Англияның, Австралияның, Индонезияның, Францияның, Японияның болгаш еске-даа чурттарның төлөөлекчидери кырып турар.

Тайбың дөш, атомнуг болгаш водородтук чөпсөтти хоругдаары дөш, уругларны кижиздерин база оларны улустар аразында тайбыңның болгаш найыраалдык Бугуунга кижиздерин өккүлдер дугайында, делегейниң азы-бүрү чурттарының иелериниң аразында шуут харылааларны калбартып болгаш быжыглар дугайында делегейниң айттыргалары сессия чугааладыр.

Делегейниң иелериниң Доктаамал комитетиниң даргазы, тайбың дөш шимчөөшкениң болгаш делегейниң хөреңгелер шимчөөшкениң сурагыг ажылдакчысы доктор Андреа Андреен сессияны ажиткан.

Француз солуннары Тунисте хоругдааны

Париж. (СЭТА). Тунистин чазаның шийтириниң Бугаар, Францияның дөрт солуннары («Париэль либер», «Франсуар», «Орор» болгаш, «Пари-пресс-энт-рависжен») болгаш недельде үнер «Жур де франсты» Тунистин бүгү девисээринге непередерин болгаш садмгаларын хоругдаан. Чамдыктары француз колонналыг бөлүгтериниң хөөнү кайы-бир чердеги илереди турган парламенттиң ол органнарың непередерин хоругдаан дугайында шийтириниң Тунистин ийи солуннары Францияның девисээринге непередерин хоругдааныга харыс кемчег кылдыр күзөп алган.

Алжирде тулушкуннар

Париж. (СЭТА). Алжирниң национал-хостага армиясының отрядтарының болгаш француз шериглериниң аразында азыг-дошуну тулушкуннар уругдучулар турар. «Пари-Журнал» солунунуң дыңатканың Бугаар алырга, Алжирге сөөлүг хонуктарың дургунда болган тулушкуннарың түнелинде 110 алжирлер өзүрткөн болгаш 30 кижиз туттурган. Француз шериглериниң чидиргаларың дугайында солун чүпү-даа мыттаваан.

Алжирлерге удуз дайыдакчышкынарна француз команддала артиллерияны болгаш узар-чүлдү калбаа-биле азыггап турар деп ол солун айткан.

Франциянын национал хуралында

Париж. (СЭТА). Францияның күштүг болуп турар конституцияны өскөртүп дугайында айттыргың талазы-биле маргалаалар Национал хуралга ийгиң недель уругдучулар турар. Гайларга чазаның конституцияны өскөртүп чедиң алып дээр бүгү-ле орадакчышкынары турааждо, ол мындага чедир калдыг-бир практикаг түнелдерин чедиң ап шыдаваан. Реформа талазы-биле чазактын өдүргөн төлөөлелиң чүгө чөөн үзедиг депутаттарың талазында өвөс, харыс чазакта хөй нуруу болуп турар партияларның төлөөлчилериниң талазында база шүгүчүлөөн. Ичингаш болуңга төлөөлелиң чазак ойталаар укурга таварышкан болгаш чазакта хөй нуруу болуп турарларын деткичелиң апыг деп шийтириниң дилеп тыварын орадамы берген.

Францияның Коммунист партияның парламент бөлүгүнүң даргазы Жан Дюво Национал хуралды хуралыга чүве чугаалааң, француз конституцияны өскө дээр реалсыг орадакчышкынарың шынтыг шүгүчүлөөн.

Францияның Коммунист партияның парламент бөлүгүнүң даргазы Жан Дюво Национал хуралды хуралыга чүве чугаалааң, француз конституцияны өскө дээр реалсыг орадакчышкынарың шынтыг шүгүчүлөөн.

ЕГИПЕТ. Чоокта чаа Баирге, Египет Республиканы президентиниң орудуңга Баттышкан араб республиканың Делегациясыңга ат салдынган.

КУДР-ден көжүп үнер дугайында кыдат улустун эки-турачыларының шийтириниң Англияда канчаар көрүп турары

Лондон. (СЭТА). КУДР-ның чазаның саналын Бугаар Корея Улус-Демократия Республикада кыдат улустун эки-турачыларының көжүп үнер дөш шийтириниң дугайың Англияның эң улут солуннары кындадып турар. Улустар аразының дүшкүрүгү чорутарың коммандырыңче утланган ол кемчегиниң ужуз-дузаның чамдык солуннар бичеледерин орадакчыг тураа-даа, олар Кореяда бүгү даштыкы шериглерини үндүрүп дугайында айттыргың амыг үдө чугаалааң көрө чогуру деп болдың чугаалааң турар.

«Шериглериниң чамдык талалап үндүрүп дөшүнүгө» «Манчестер гардиан» солун байыр чедиреп, «Кореяда шериглерини үндүрүп бедиң дөшүнө чөвүлөп хуралга белекчелиң үзүндө чугаалааң апар калдыг чүдүлдериниң саныга хаммаарың ужурауу чазаның чок» деп меделеп турар.

«Тайбыңчыдылганы чарлаваан болза чогуру турган ийиң деп санал турар» Ил Сын Манниң туржунуң меделгөөш, «Манчестер гардиан» солунунуң айттып турары болза: «Шийтиргөөшкениң чедир алыры кончуг берге болур. Ичингаш Корея даштыкы шериглериниң хостагыг шыдаваа-даа, ол бети дөргө-ле, атомнуг чөпсөктөн хостуг зона бөлү берген турар ужураууг». Мунуу Кореяның талазында өчкү-чөгөөлериң аймылдын солун меделгөөш. Мунуу Кореяда атомнуг чөпсөк чок-даа болза, бир өвөс ол чөпсөк чөкү турар болза, Ил Сын Ман ол чөпсөкти ачыгласаар хөөнү кырып дөш, бөдүнүң эвилгелерини калдыг-бир үүлгедиге чыгаарың орадакчыг болза аймыг кезээде турар» деп «Манчестер гардиан» бижжөөн.

Кореяда бүгү даштыкы шериглерини үндүрүп дугайында КУДР-ниң Кыдат Улус Республикага деткирген саналын тайылбырлавышкан, анган даштыкы херектер министрствозунуң төлөөлөкчисиң мында деп меделгөөш: «Ол районга дүшкүрүгү чорукту кошкандыңга база корей айттыргың Баттышкан Нацпарл Организаацияны күзөп турары үндөшгө тайбың шийтиргөөшкениң иди бөрин болгу деп калдыг-даа базымга байыр чедирип турар бис».

Чанкайшичи агаар дээрбечилери ойтур шаптырып турар

Пекин. (СЭТА). Сяньхуа агенттелиниң дыңатканың Бугаар алырга, февраль 18-те Шяньдун мунуңуң Цинмо районунга бир чанкайшичи самолөттү Кыдаттың улустун хостага армиясының далай узар-чүлдүңүң кезектери аңдара аткан.

РВ-57 хөвириниң ол реактивтиг чанкайшичи самолөду разведка кылдыр сорууга-биле Шяньдун мунуңуң эрик казымың районнары болуп Чучунниң, Цаосяньниң болгаш Цинциң агаар делегейиче калдып кырып келген. Андара аттырган самолөт өртөн берген болгаш Шяньдун мунуңуң Хайнан мунуңуң талазы далайда барып дүшкөөн.

Февраль 11-ден агаалаш Кыдаттың улустун хостага армиясының кезектери Фуцзянь фронтунуңга коммандычы бир самолөттү аңдара аткан болгаш үш самолөттөрүн үрөй аткылаан.

Ф-84 хөвириниң чанкайшичи дөрт самолөттөрү февраль 15-те 9 сах 49 минута турда Чихудан мунуңуң талазы агаар кызыггарыңче шүргүп кырып келген. Кыдаттың улустун хостага армиясының кезектери оларның бирээни дөш-на андара аткан. Ол самолөт эриктен 35 километр черге далайже дүжө берген, а эриктен самолөттөр дөшпү чоруткан.

Февраль 12 болгаш 13-те Ф-84 хөвириниң чанкайшичи сес самолөттөрү Чихудан мунуңуң талазы агаар кызыггарыңче шүргүп кырып келген. Кыдаттың улустун хостага армиясының кезектери ийи самолөттү үрөйдүр аткан чоруткан.

Февраль 11-де чанкайшичи дөрт самолөттөр Миньпин хөвниң чогуңга агаар кызыггарыңче шүргүп кырып келген. Ф-84 хөвириниң бир чанкайшичи самолөдүн үрөйдүр аткан салган.

Япония негеп турар

Токио. (СЭТА). Ёидо Цусима агенттелиниң дыңатканың Бугаар алырга, бо чылдың апрельден агаалаш Оокум овеан-ның районунга адролуг шенелдерини АБШ-тың хөй-биле агаалаш дөш шийтириниң калдыг-бир хөвириниң АБШ-га ачканы Асака АБШ-тың чазаның нота тымысваан.

Япон чазактың болгаш япон улустун каш удаагы негепделеринге чөрүштүр адролуг шенелдерини АБШ-тың чорудар дээр шийтирини дугайыг бөдүнүг ханы

хараадалын япон чазак илергейлеп, Оокум овеанга адролуг шенелдерини соодадыр дугайында айттыргың АБШ шынтыгы көөрүп оортан негеп тур деп, нотада айткан. Ол шенелдериниң түнелелиңе кажи төрөлгөтөгүн таваржы бөри аймылдың улут уржуктуң өөренип көргөш, база кижизиг бөдөлдерин барымдаалааш, япон чазак адролуг чөпсөктөн калдыг-даа шенелдерини соодадыр өргөжөк чугула деп санал турар дөшүн нотада чугаалааң турар.

Англияда армияга чарыгдалар

Лондон. (СЭТА). 1958 — 1959 саж чылдың армияга чарыгдалар сметазың Лондонга чарлаан. Ишти чарыгдаларың 401 миллион 900 муң 100 фунт стерлинг түңдө көрүп турар, ол дөргө 1957 саж чылдазыңдан 500 муң фунт стерлинг хөй болуп турары ол.

түңдө көрүп турар, ол дөргө 1957 саж чылдазыңдан 500 муң фунт стерлинг хөй болуп турары ол.

«Атласты» база дагын салып үндүрүп шыдаваан

Нью-Йорк. (СЭТА). Ассошиэтед Пресс агенттелиниң корреспондентиниң дыңатканың Бугаар алырга, дилтер аразында ужугар кылдыр тодаргайлап турган «Атлас» дээр ракетаны Кейпканавералда (Флорида штатта) шенелде черинге

салып үндүрүп дөш февраль 20-де база чаздаан. Шенелде чедиңче чок болган. Салып үндүргенниң соода барык ийи минута болганда «Атлас» ракета чактып калган.

А К Ш - Т А С О О К

Нью-Йорк. (СЭТА). Тургун дөрбөөн сооктарың болгаш улут хар дүшөөнниң хараады-биле Баттышкан Штаттарда хөй-хөй заводтар калдынган, чазактыг болгаш дөш оруктарда аржыкчышкынарың үрөгөн, агаар оруунга аржыкчышкынарың графига салгыттымайп турар, Вашингтонда болгаш чурттуң еске-даа хоорайларында магазинериниң калган.

Чаа Англияны болгаш Барың чүтүч чамдык районнарында сооктуң температураы 40 градус чедир угады берген.

Чурттуң чөөн талазында улут хоорайларда, оң иштинде Нью-Йоркта, Бостонда, Филадельфияда, Балтиморда болгаш Вашингтонда аажок сооп турар. Хар дүшүлдериниң уржугу-биле мун-мун кижилер аажык үнөйя турар. Мун-мун автомашиналарың хар хөртүктөр база берген.

Соок Флоридада болгаш еске-даа мунуу штаттарда бөшин неперей берген, оортан нотаалар болгаш аляскин штаттары аажок доңун, калдыг улут чидирин болурун аймыгы тургустунуп келген.

ЕГИПЕТ. Чоокта чаа Баирге, Египет Республиканы президентиниң орудуңга Баттышкан араб республиканың Делегациясыңга ат салдынган.

Делегацияга Египет Республиканы президентини Гамаль Абдель Насер, Сирий Республиканы президентини Шукри Куатли болгаш ийи чурттарны чугаалакчышкынарың кирешкен төлөөлериң кижигүнери ат салгылаан.

Чуруңга: Президент Гамаль Абдель Насер болгаш президент Шукри Куатли оларның Делегацияга ат салган соода бот-боттарыңга байыр чедиржиң турар.

Фото П. Егоровуу. СЭТА-ның фототронказы.

ЕГИПЕТ. Чоокта чаа Баирге, Египет Республиканы президентиниң орудуңга Баттышкан араб республиканың Делегациясыңга ат салдынган.

Делегацияга Египет Республиканы президентини Гамаль Абдель Насер, Сирий Республиканы президентини Шукри Куатли болгаш ийи чурттарны чугаалакчышкынарың кирешкен төлөөлериң кижигүнери ат салгылаан.

Чуруңга: Президент Гамаль Абдель Насер болгаш президент Шукри Куатли оларның Делегацияга ат салган соода бот-боттарыңга байыр чедиржиң турар.

Фото П. Егоровуу. СЭТА-ның фототронказы.

Аас-кежиктиг чаш назын

Коммунист партия болгаш Совет чазак бистин чуртувустун велер үзениң анык салгакчыларчын аас-кежиктиг, калдык чагай-дөрүтүп өзери дөш кайгамчык улут кичээгейни салып, уругларны албан черлериниң санын көвүдөдир болгаш оларны хандыларыңга ашкандырышкынарың өлбөкшилер талазы-биле бүгү-ле кемчеглерини ап турар.

Бистин анык хоораймыс — Кызылдың чыл келген тудум улам-на чагайжың, мыда улетчир болгаш аш-чөм бугуругелериниң, культура-чырыдышкының албан черлериниң чайгыдың чөк бөмөшпү турары-биле холбаштыр, уруглар садтарың болгаш аш-чөм черлериниң четкизи база улам-на калбарып турар. Ол чорук ашкычынарың болгаш албан-хаакчыларның бугурууга чөвө албан черлеринге таарымчалыг байдалдыг ашкандырышкынарың өлбөкшилер тургузуп турар.

Партияның Кызыл хоорай коми-

Гелекчи Людмила Михайловна Горелова салты ажыдарың белекел ашкыны ак-сеткилдиң көрүп, дыштаныр шагын-даа барымдаалапай, эртеден кезээге чедир ашкыдап, бүгү-ле өргөжөк чугула

уругларның сеткилин өөртүп турар болгаш оларны ынакшы-биле боттары-ла ажаап агаалы бергенер.

Бистин садмыста ашкычы болгаш кижелер, албан-хаакчы болгаш еске-даа профессионалны кижилериниң бичин чаштары бар. Четчир саныг ашкыдакчылар-биле бурун кандырттыңан бис. Ичингаш садтың ашкылы үлгелериг тургузарың бүгү-ле эргалары бисте бар.

Ада-пелер-даа, ажи-тол-даа сагыш амыр, сеткил өөрүчүг болуун дөш бүгү-ле чүдүлдерин кылың, ак-сеткилдиң ашкыдарың, бичин уругларны оларны шыдаар-ла чүдүлдеринге, чижээлээрге, кырга, таңыга, коллективке ынакшылыг болурунга болгаш оон-даа өскөлөргө өөредирин бистин садтын коллектив сеткилин чанааныңга күзөлип, уругларны кады кижиздер талазы-биле бистеге дузааларыңче бистин садтын уругларыңды ала-иелериң база кыйгырып турар.

Е. МУСИХИНА, Кызыл хоорайның №3 уруглар садының директору.

тединиң чаа бажыңче көпкөш-биле холбаштыр, оң мунуңда Кочетов кудумчуунда турган бажыңында хоорайның №3 уруглар садын чаа ажиткан. Ол дөргө хоорайның уругларыңга өөрүшкүлүг белек болуп турар.

чүдүлдерин тыптынар талазы-биле иденкейлиг ашкыдакчың дөш-ле чөгуру. Ажылчы чөннар депутаттарың Кызыл хоорай Советиниң күтүскөмү

Уг уругларның чаа садыңга дузаалар талазы-биле хоорай чагайжыдылганың контораың бисте тускайлаан. Ол контораың ууртучууу өш Амелин бистинге каш удаа келп, куза чедирини азалы, ам бөшин хөй саныг дийиг четчелерни бисте берген. Ол четчелер бичин

Чуруктарла: Устунде, уругларны хөжлүг ойнаашкыны. Ортууңда, уругларны дүштеки чөми чөмөнип турары. Адаада дүштеки чөм сөөлүңде лыштаныла.

Фото В. Луктовуу. Редактор Н. С. ШОЙГУ.

ЭМЧИНИН СҮМЕЗИ

Идиктерни, хептерни канчаар шыгжаарыл

Ак хептер болгаш плателер шыгжаар шпайфтыг болур херек. Хеп шыгжаар черин кижиз бөлу кылып ап база болур: ханага азы булуңга ак хептер салыр 3 — 4 калбак мыштарың быжыгласаң, оң чаныңга плателер азар черин беледкөөр. Ону чиге мышта азы чиге хендирде чылып турар шокар пөс, таавы көжөге-биле дуглаар.

Ак хепти бөлүк айымы-биле (эр кижиниң хөйленерин, сыртык халтарың, ак чорганнарың болгаш өскөлөриң-даа ачкы-ангы кылдыр) салыр. Оларны бөлүк бугуруун резина-биле азы чиге дилиңек пөс-биле шарып каарга улам өлп.

Дүмчү аржымыдары сугар тускай сазың халты кылып алыр. Эр кижиниң мөндүрүктарың, галстуктарың картон хааржак иштинге салып болур. Плате бурзугне тускай аскыны кылгаш, ону пөс-биле бүргөй даарып ала эки. Ичингаш кылган херексел плателериниң орас база плателер олардан чылып уштуңмас.

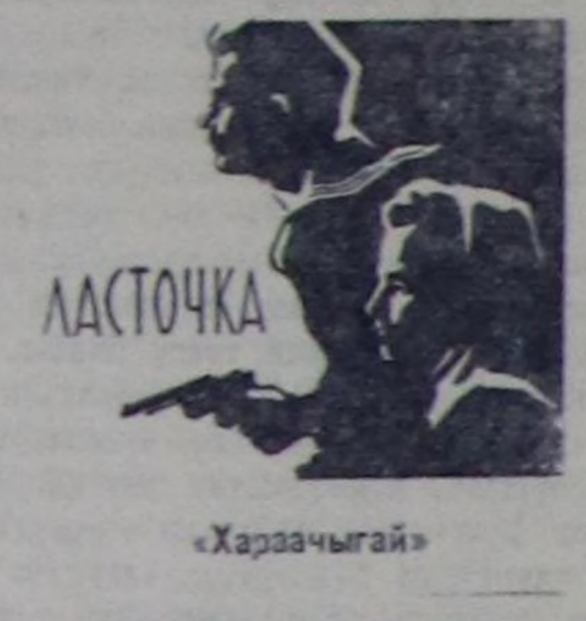
Плателерни шпайф иштинге азар мунуңда ону шөптө-биле аштар. Даштык хепти чылда бир-ийи катап агаарга азып, калпак силгири херек. Ону херин иштинге азы бажың хажымыңдың идиңинге азар болгаш аштар. Ийи, хепти кижиз чурттан турар бажың иштинге аптан болбас. Чуртгаар өрөөл иштинге даштык хепти кижириниң сүмөлөвейиң турар.

Бөрттөр, шпаллар, унуттар, хол халтары салыр тускай черин шпайф иштинге белекел алыр, бир болза оларны тускай картон хааржак иштинге суп турар херек.

Идиктерни база-ла тускай хааржак азы шпайфчыгаш иштинге шыгжап турары чугула. Оларны ыңчаар шыгжап салыр мунуңда ашпап, дооунуң пөс-биле чөдөр. Идиктерниң хөвирин үрөйдүрбөс төлөөдө, оларны иштинге ыш хептерини суп вази турар.

Тыва областың санитар-чырыдышкың бажымы.

Кинофильмдер тараларың Тыва областың контораың ОБЛАСТЫН КИНО ЭКРАНЫРЫНЧЕ

«Садо шивээ дугайында чугаа» деп уран-чечен киноларны таралын үндүргөн.